

На Копаонику је у организацији студената Факултета политичких наука Београдског Универзитета од 29. октобра до 1. новембра 2009. одржан семинар у оквиру пројекта „Стратегија спољне политике Србије“ који је покренуо Европски покрет у Србији. Замисао организатора овог скупа је проистекла из потребе да започне серија стручних расправа о карактеру спољне политике Србије у циљу скретања пажње јавности на неопходност усвајања званичне Стратегије српске спољне политике која би била израз консензуса о основним спољнополитичким циљевима Србије. Ради бољег разумевања различитих, често супротстављених погледа на статус и могућности данашње спољне политике Србије, одлучено је да се представе три засебне спољнополитичке стратегије, настале као резултат рада три академска тима. Сваком од три тима, који су за потребе наглашавања тежишта њихових предлога спољнополитичког деловања, привремено названи „Евроатлантски“, „Источни“ и „Избалансиран“ тим, додељено је по два сата за представљање и одбрану властитих стратегија.

Најпре је представљен концепт „Евроатлантске перспективе“ који је заступао тим предвођен председником Европског покрета у Србији Живорадом Ковачевићем и Владимиром Павићевићем са Факултета политичких наука. Занимљиво је да су сва три тима пошла од мање или више сличне процене садашњег стања како у погледу оцене деловања актуелне српске дипломатије, тако и у погледу дијагнозе стања у међународним односима. Опште је мишљење да влада конфузија у српској дипломатији која се расипа на превише стубова и стратешких партнера, и која није у стању да одреди истинске и трајне приоритете у свом деловању. Један од начина на који организатор скупа види могућност изласка из таквог стања јесте обнављање обавезе изношења експозеа министра спољних послова Србије пред Народном скупштином Републике Србије. Такође, представници сва три тима сматрају да је Србија у политичком смислу „преспавала“ 1989. годину и пад Берлинског зида који је донео тектонске поремећаје у односу снага у свету. Међутим, свака сличност међу тимовима се углавном сасвим изгубила када се прешло на дискусију о узроцима таквог стања ствари, као и о

могућностима његовог превазилажења.

Према евроатлантском тиму, кључни проблеми за јасно дефинисање спољнополитичких приоритета су, пре свега, некомпетенција шире јавности али и традиционално искривљена перцепција геополитичког положаја Србије. Наиме, они сматрају да Србија није, нити треба да буде, „исток западу и запад истоку“ и да је инсистирање на тој формули узрок великих неспоразума који су Србију у њеној историји скупо коштали. Евроатлантски тим се недвосмислено определио за напуштање титоистичког наслеђа несврставања у спољној политици у корист што је могуће бржег приступања Србије ЕУ и НАТО. Тиме би се, по њима, надокнадило велико кашњење Србије у односу на глобална кретања од 1989. године наовамо. Међутим, иако сматрају да питање о начину приступања Србије НАТО пакту тренутно није „на дневном реду“, они су током дискусије о свом предлогу стратегије спољне политике ипак сугерисали како би по том питању предност требало дати „експертској препоруци“ у односу на евентуално референдумско изјашњавање.

Евроатлантски тим на следећи начин види распоред приоритета спољне политике Србије: 1) интеграција у ЕУ, 2) пуноправно чланство у НАТО, 3) побољшање и унапређивање односа са суседима, 4) развијање и продубљивање односа са великим силама с посебним акцентом на САД, Русију и Кину, 5) одржавање и побољшање традиционално добрих односа са свим осталим земљама. Највише недоумица међу студентима и представницима других тимова је, сасвим очекивано, изазвао став о прикључењу Србије НАТО пакту. Уколико је, као што Евроатлантски тим тврди, за Србију услед безбедносних ризика корисно да приступи том војном савезу, студенти су питали од које врсте претњи НАТО треба да заштити Србију, изразивши забринутост да би евентуално чланство у том војном савезу Србију могло да доведе на листу земаља којима прети исламски тероризам. Евроатлантисти су инсистирали да се о чланству у НАТО не мисли само као о принудном средству за остварење ових или оних политичких циљева већ уједно и као о циљу по себи, јер НАТО је војна организација земаља, које деле вредности демократског поретка, заштите грађанских и мањинских права, тржишне економије, владавине права. Међутим, у току полемике на ту тему, један члан евроатлантског тима је подвукао да је управо НАТО претња од које бисмо могли да се осигурамо чланством у НАТО јер ће Србија у догледно време на свим својим границама бити окружена земљама чланицама НАТО пакта. Од евроатлантског тима је у току дискусије тражено да се изјасни и о хипотетичкој ситуацији у којој би се Србија нашла пред избором између пуноправног чланства у ЕУ и суверенитета и територијалног интегритета у контексту одређивања коначног статуса Аутономне Покрајине Косово и Метохија. Том приликом они су обзнанили свој став по коме европске интеграције Србије као приоритет стоје на првом месту међу свим спољнополитичким приоритетима, и да су у том смислу важније од других приоритета, укључујући ту суверенитет и територијални интегритет Србије. Појашњавајући свој став, они су додали да би у тој ситуацији започели преговоре с Европском унијом о условима под којима би Србија евентуално

признала независност отцепљене покрајине Косово и Метохија.

У наставку семинара, представљен је концепт „Источна перспектива“ који су под вођством главног и одговорног уредника часописа Нова српска политичка мисао мр Ђорђа Вукадиновића и његовог сарадника на овом пројекту, Драгомира Анђелковића, заступали студенти Правног и Филозофског факултета. С обзиром да је овај тим своје излагање започео непосредно након излагања Евроатлантског тима, значајан део времена они су посветили критици претходног концепта. Унутар „Источног тима“, такође постоји сагласност у оцени да Србија у политичком смислу касни, међутим, њено кашњење се, из овог угла, види као кашњење у односу на многобројне прилике да се унапреде односи са земљама БРИК (Бразил, Русија, Индија, Кина). Чланови овог тима су уверени да је синтагма „евроатлантске интеграције“ вештачки дизајнирана како би се уз широку подршку грађана приступању ЕУ, о којој сведоче испитивања јавног мњења, пришила и препорука о чланству у НАТО која не само да нема подршку јавног мњења Србије већ није ни (формални) услов за улазак у ЕУ. Од свих аргумената који је Евроатлантски тим изнео у корист приступања Србије НАТО, Источни тим је признао убедљивост само једног: опкољавање Србије од стране НАТО представља највећи безбедносни ризик од кога се држава може осигурати једино процесом интеграције у НАТО. Аргумент о коме је реч, Вукадиновић је назвао „класично мафијашким“, јер подсећа на ситуацију у којој рекеташ своме „клијенту“ нуди „заштиту“ која је, по правилу, заштита од њега самог.

Међу принципима који у српској спољној политици морају имати првенство, Источни тим је издвојио следећих пет: 1) очување уставног и правног поретка, суверености и територијалног интегритета Републике као и живота, достојанства и интереса њених грађана, 2) заступање интереса целокупног српског народа, без обзира на то да ли пребива на територији Републике Србије, 3) подршка основним принципима међународног права и испуњење свих преузетих међународних и правних обавеза, 4) војна неутралност, пријатељство и партнерство са свима, али пре свега са РФ, ЕУ и ПН, 5) стабилан и просперитетан Балкан као предуслов за добробит и напредак свих народа и држава у региону. Током дискусије о овој стратегији група студената са Факултета политичких наука из Подгорице напустила је семинар назвавши тезе о историјском српском пореклу Црне Горе, које су биле помињане у стратегији, „гомилем глупости“. Поједини студенти из Македоније су сумњичећи Источни тим да оспорава независност БЈР Македоније. Било је и питања која су се тичала статуса емоција у политици, нарочито кад је реч о односима између Србије и Русије. Наглашавајући принципијелни значај става о приоритету националних интереса испред било ког спољашњег циља или чланства у било којој организацији, Источни тим је скренуо пажњу на то да се емоције у политици не могу напосто игнорисати, већ да се оне у свакој озбиљној спољној

политици увек урачунавају као битан фактор рационалних стратегија за кројење државне политике. Источни тим је током трајања дискусије имао бројне примедбе на пристрасност модератора овог дела семинара, Бојана Димитријевића.

Последњи термин за излагање припао је тиму који заступа концепт „Стратегије баланса“, а који су предводили бивши амбасадор Републике Србије у Хрватској, Милан Симурдић и његови асистенти на овом пројекту, др Драган Ђукановић и мр Драган Живојиновић. Они су пошли од процене да Србија никада није имала конзистентну спољну политику и да покушај заокруживања српског националног простора деведесетих година прошлог века није био реалистичан. Контрадикторна спољна политика Србије се, по њима, огледа и у томе што је евроатлантизам, јасно декларисан у експозеу министра спољних послова Југославије Горана Свилановића, из октобра 2001. године, убрзо замењен потрагом за новим ослонцима у спољној политици, пре свега због процеса одређивања коначног статуса српске покрајине Косово и Метохија. Полазни став Избалансираног тима јесте став по коме „спољна политика мора бити узрок унутрашњег благостања“ и у том смислу они инсистирају на значају пуноправног чланства Србије у ЕУ. Питање безбедности као и разлози економске природе су навели овај тим да постави регионалну сарадњу на високо друго место својих приоритета. Србија, по њима, мора истрајати у политици неконфронтације са својим „новим суседима“. Кад је реч о евентуалном чланству Србије у НАТО савезу, они сматрају да још није време за одлуку о том питању и да је Србији за сада сасвим довољна мултилатерална сарадња у оквиру програма Партнерство за мир, ОЕБС и ЕУ.

Дакле, распоред спољнополитичких приоритета заступници концепта „Стратегије баланса“ виде на следећи начин: 1) чланство у ЕУ, 2) успостављање што интензивнијих билатералних и мултилатералних односа између држава Југоисточне Европе, 3) заштита територијалног интегритета и суверенитета Републике Србије у контексту регулисања статуса Аутономне Покрајине Косово и Метохија, 4) заштита права припадника српског народа у државама регије, као и у дијаспори, 5) одређивање односа Републике Србије према постојећим војним савезима и интеграцијама у области безбедности, 6) дефинисање јасног односа према водећим државама света (САД, РФ, НРК), 7) оснажење билатералних односа са водећим државама појединих светских субрегиона и ефикасније позиционирање Републике Србије у раду међународних организација и 8) јачање економске сарадње и учешћа земље у глобалним и регионалним финансијским институцијама и организацијама. Током дискусије о овој стратегији, заступници „Стратегије баланса“ су више пута подвукли да живимо у „нестратешко доба“, да се мултиполарни свет тек рађа и да се не може са сигурношћу предвидети како ће се одвијати успостављање нових односа моћи. Међутим, заступници овог концепта су „сигурни“ да од Србије никад неће бити тражено да призна независност своје јужне покрајине. Због тога је један од студената Правног факултета питао чланове тима како

је могуће да, како они сами кажу, нису сигурни, тј не искључују могућност да ће „сутра САД и РФ потписати споразум о стратешком партнерству“, а да су исто време потпуно сигурни да се од Србије од стране ЕУ никада неће тражити да призна независност Косова. Чула су се и питања која су од „Избалансираног тима“ тражила да се у одреди у односу на чланство у НАТО, као и да у спољнополитичком смислу оцени рад актуелне Владе Републике Србије, на шта је одговорено да код њих нема четири стуба спољне политике већ само три (Брисел, Вашингтон, Москва), а Кина је, по њима, превише далеко за успостављање безбедносне сарадње.

Радни део семинара је окончан двочасовном панел дискусијом о све три стратегије где су се претходне тезе могле чути донекле јасније формулисане. Сва три тима су се сагласила да овај део семинара модерира потпредседница Европског покрета Наташа Драгојловић, која је уједно била модератор и приликом излагања концепта „Евроатлантска перспектива“. Први је добио реч ментор концепта „Источна перспектива“, Ђорђе Вукадиновић, који је нагласио да његов тим, за разлику од друга два, пледира за заокрет у кројењу међународних односа који би, у крајњој линији, био реалистичан с обзиром на расположење јавног мњења у Србији. То би, по њему, значило наставак сарадње са ЕУ, одрицање од чланства у НАТО и отварање према Истоку (Русија, Кина, Индија, Бразил, Несврстани). Ментор концепта „Стратегија баланса“ је у наставку закључио да се не може водити независна спољна политика у недостатку ресурса (новца), док је мр Живорад Ковачевић, као ментор „Евроатлантске перспективе“, приметио да после Свилановићевог експозеа 2001. године више није било ниједног експозеа министра спољних послова. Ковачевић је признао да његов тим није довољно обрадио проблем Косова и Метохије али је, у исто време, изразио своје противљење приоритету проблема Косова у спољној политици Србије. Међу питањима студената, највише је било оних која су била упућена Вукадиновићу, а он се посебно задржао на питању у вези с повластицама које, наводно, руски капитал ужива у Србији. Он је с тим у вези рекао да поздравља новонасталу бригу дела јавности и медија о начину инвестирања у Србију, додавши да жали што те бриге није било и пре, када су извршене бројне приватизације (од Сартиде, па надаље) које су по општој оцени биле изразито неповољне по наша предузећа.

На крају, у име својих тимова, студенти, учесници семинара су се захвалили организаторима и нагласили да семинари ове врсте представљају снажан допринос развоју демократске политичке културе у Србији.